

okvětí, pylová zrna trichotomosulkátní, v polárním pohledu zaobleně trojúhelníkovitá, hrubě síťovaná; gyneceum lyzikarpní, srostlé z 5–2 plodolistů, placentace středová, vajíčka 3–1, obrácená, bezobalná, semeník svrchní až spodní, jednopouzdrý. Plod nažka, oříšek, peckovice nebo bobule. Semena bez osemení, s masitým endospermem. – Asi 30 rodů (500 druhů), převážně v tropech, okrajově zasahují až do mírných pásů.

1. *Thesium* L. – Iněnká

Thesium LINNAEUS Sp. Pl. 207, 1753.

Lit.: HENDRYCH R. (1961): Notes on the distribution of the Czechoslovak species of genus *Thesium* L. Novit. Bot. Prag. 1961:15–18. – HENDRYCH R. (1962): Divisio generis *Thesium* L. Novit. Bot. Prag. 1962:17–24. – HENDRYCH R. (1967a): A brief study on *Thesium rostratum*. Acta Univ. Carol.-Biol. 1966:95–105. – HENDRYCH R. (1967b): Systematic study on *Thesium alpinum*. Acta Univ. Carol.-Biol. 1966:107–138. – HENDRYCH R. (1968): Abriß der chorologischen Entwicklung der Gattung *Thesium* (Santalaceae) in der Paläoholarktis. Preslia 40:28–51. – HENDRYCH R. (1969a): Systematic outline of *Thesium ebracteatum*. Preslia 41:229–240. – HENDRYCH R. (1969b): A treatise of *Thesium arvense*. Acta Univ. Carol.-Biol. 1968:243–262. – HENDRYCH R. (1969c): Taxonomy and chorology of *Thesium pyrenaicum*. Acta Univ. Carol.-Biol. 1969:93–117. – HENDRYCH R. (1969d): The outline of the taxonomy and chorology of *Thesium linophyllum*. Acta Univ. Carol.-Biol. 1969:119–170. – HENDRYCH R. (1972a): The natural history and systematic of the genus *Thesium* L. Acta Univ. Carol.-Biol. 1970:292–358. – HENDRYCH R. (1972b): A contribution to the taxonomy and geography of *Thesium dollineri*. Acta Univ. Carol.-Biol. 1970:359–382. – HENDRYCH R. (1972c): Určování a rozšíření Iněnek (*Thesium*) v Československu. Zpr. Čs. Bot. Společ. 7:19–28.

Vytrvalé, řidčeji jednoleté byliny, vz. (mimo naše území) i polokeře nebo drobné keře. Oddenek vytrvalých druhů krátký, často dřevnatějící, někdy vytvářející tenké plazivé výběžky. Lodyhy přímé, vystoupavé nebo poléhavé, jednoduché nebo v hor. části, řidčeji i dol. polovině větvené, zpravidla lysé, velmi vz. jemně brvitě. Listy střídavé, přisedlé, čárkovité nebo úzce kopinaté, celokrajné nebo na okraji drobně zoubkované, 1–3(–5)žilné. Květenství zdánlivě jednoduché, hroznovité, nebo složené, latovitě, boční větve (větvičky květenství) s listenem a 1–3(–5)květy vidlany; někdy nejvyšší větvičky květenství bez květů, pouze se sterilním chocholem listenů; velmi často pod květy ještě 2 listence. Květy oboupohlavné, na krátkých stopkách; květní obaly nerozlišené; okvětí trubkovité nebo zvonkovitě koloité, (3–)4–5četné, žlutozelené nebo bělavé, po odkvětu dlouho vytrvávající na vrcholu plodu; tyčinky (3–)4–5; semeník spodní, původně tvořený 3 plodolisty, jednopouzdrý, čnělka jediná, blizna hlavatá. Plod malý oříšek nebo nažka, obdaný zbytky suchého kožovitého okvětí. Semena s hojným endospermem. – Rod zahrnující více než 300 druhů v mírném až tropickém pásu Starého světa, jediný druh v Austrálii. Těžiště výskytu v Africe, zejména v Kapsku, v Evropě 20 druhů. Hemiparazitické rostliny, nespecificky parazitující na kořenech různých bylin.

Poznámka 1: Květonosná větvička je stopkovitý útvar, který vyrůstá z větve květenství a snadno může být zaměněn za květní stopku. Na vrcholu nese listen, nad nímž může být vidličnatě rozvětven do větviček 2.(–3.) řádu a nést další listeny. Vlastní květní stopky jsou teprve hor. části květonosné větvičky mezi (nejvyšším) listenem a květem, na nich vyrůstají zpravidla 2 listence, které u některých druhů mohou chybět.

Poznámka 2: Pro rod *Thesium* je význačné hromadění kyseliny křemičité. Jinak hojně rozšířený mannitol ze skupiny polyolů se vyskytuje u našich zástupců jen ojediněle. Výskyt iridoidů je nepravděpodobný – iridoidní sloučeniny zjištěné u zástupců rodu *Thesium* zřejmě pocházejí z hostitelské rostliny.

- 1a Květonosné větvičky v hor. části lodyhy sterilní, nesoucí pouze listen; listence pod květem chybějí 2
- b Všechny květonosné větvičky fertillní; pod každým květem listen a 2 listence 3
- 2a Oddenek s dlouhými plazivými výběžky, lodyhy jednotlivé nebo po 2–3; okvětí šir. zvonkovité, za plodu poněkud kratší než nažka **2. *T. ebracteatum***
- b Oddenek bez výběžků, vícehlavý; okvětí nálevkovité až trubkovitě nálevkovité, za plodu 2–3× delší než nažka **1. *T. rostratum***
- 3a Okvětí za plodu stejně dlouhé nebo delší než nažka 4
- b Okvětí za plodu mnohem kratší než nažka 5
- 4a Květy 4(–5)četné; květenství většinou výrazně jednostranné; okvětí za plodu 2× delší než téměř kulovitá nažka **3. *T. alpinum***
- b Květy (4–)5četné; květenství všesměrné; okvětí za plodu stejně dlouhé jako elipsoidní nažka **4. *T. pyrenaicum***
- 5a Alespoň dol. květonosné větvičky s vícekvěty vidlany; oddenek plazivý; listy čárkovité, podlouhlé nebo kopinaté, s 1–3(–5) žilkami 6

- b Všechny květonosné větvičky jednokvěté; oddenek mnohohlavý, bez výběžků, nebo chybí; listy čárkovité, jednožilné 7
- 6a Listy kopinaté, s 3(–5) žilkami 5. *T. bavarum*
- b Listy čárkovité nebo podlouhlé, zpravidla jednožilné 6. *T. linophyllon*
- 7a Květenství volné, květonosné větvičky tenké, 10–20 mm dl.; plod elipsoidní, nevynikle žilnatý; oddenek mnohohlavý; lodyhy větvené až v dol. části květenství nebo nevětvené 7. *T. arvense*
- b Květenství stažené, květonosné větvičky silné, 2–5 mm dl., někdy zcela chybějí; plod vejcovitě kulovitý, vynikle žilnatý; oddenek mnohohlavý a lodyhy nevětvené nebo rostliny bez oddenku a lodyhy v dol. 1/4–1/2 větvené 8. *T. dollineri*

1. *Thesium rostratum* MERT. et KOCH – lněnka zobánkatá Tab. 107/1

Thesium rostratum MERTENS et KOCH Deutschl. Fl. 2:282.
Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1395. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 259. – Fl. Exs. Bavar., no 1077, 1077b. – MAGNIER Fl. Selecta Exs., no 2290. – SCHULTZ Herb. Norm., no 335.

Vytrvalé byliny. Oddenek 4–5 cm dl., tlustý, vícehlavý. Lodyhy ± jednoduché, přímé, 10–30 (–35) cm vys., lysé, ± hustě olistěné. Listy čárkovité, 2–6 cm dl., 1(–2) mm šir., jednožilné, na konci zašpičatělé. Květenství hroznovité, počínající asi ve 2/3 délky lodyhy, v hor. části sterilní, redukované pouze na květonosné větvičky s listeny; květonosné větvičky 2–10(–15) mm dl., v pravém až ostrém úhlu odstálé, nesoucí listen a ve fertilitní části jediný květ; listen jediný, úzce čárkovitý, 0,5–2,0 cm dl., 0,5–1,0 mm šir., jednožilný; listence chybějí; květní stopky kratičké nebo chybějící. Květy ščetné, nálevkovité až trubkovitě nálevkovité; okvětní lístky uvnitř čistě bílé, vně zelenavé; cípy podlouhlé. Plod přisedlý, vejcovitý až elipsoidní, 3 mm dl., 2 mm šir., podélně žilkovaný, žlutý až žlutohnědý; okvěti po odkvětu trubkovité, 2–3× delší než plod; cípy dovnitř svinuté. V–VI. Hkf.

$2n = ?$

Variabilita: Druh velmi stálý, bez výraznějších odchylek. Popsané formy (f. *macrantha* A. et GR. s květy většími než typ a f. *heeri* A. et GR. s květy poněkud menšími) postrádají taxonomický význam.

Ekologie a cenologie: Světlé dubové lesy a minerálně bohaté vlhké slatinné louky, mimo území ČR nejčastěji reliktní vápencové bory, ale nepreferuje žádný typ geologického podloží a vyskytuje se i na krystalickém substrátu. Na našem území ve společenstvech svazů *Quercion pubescenti-petraeae* a *Caricion davallianae*, v Alpách diagnostický druh svazu *Erico-Pinion*.

Rozšíření v ČR: Velmi vzácný druh, historicky známý pouze ze 4 lokalit v termofytiku a mezofytiku ve stří. a z. Čechách. Pouze na 2 naleziš-

tích (vrch Zlín u Dolní Lukavice a Bílichovské údolí ve Džbánu) byl druh sbírán opakovaně, z ostatních je znám jen jeden údaj. V současnosti známa pouze jediná nepočtená populace. V kolinním a suprakolinním stupni (max.: vrch Zlín u Dolní Lukavice, 370 m). Lokality leží na s. hranici areálu. § Δ – Mapy: HENDRYCH 1967a:104.

T: 6. Džbán (Bílichov, Cikánský dolík). – M: 31. Plz. pah. (Dol. Lukavice, vrch Zlín, poslední doklad 1959, asi †), 32. Křivokl. (Skryje, 1899), 65. Kutnoh. pah. (Kutná Hora, 1. polovina 19. stol.).

Celkové rozšíření: Roste pouze na nevelkém areálu ve stří. Evropě. Nejčastější je v rakouských Alpách, odkud zasahuje do Německa (Bavorsko, Bádensko) a do Čech, dále do sv. Švýcarska, sv. Itálie a Slovinska. Izolovaná arela je v Chorvatsku (Biokovo). – Mapy: MEUSEL et al. 1965:125; HENDRYCH 1967a:97, 103.

2. *Thesium ebracteatum* HAYNE – lněnka bezlistená Tab. 107/2

Thesium ebracteatum HAYNE J. Bot. (Schrader) 1:33, 1800.
Exsikáty: Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 5166. – Eesti Taimed, no 53, 53a. – Gerb. Fl. SSSR, no 3387, 5275. – SCHULTZ Herb. Norm., no 1138.

Vytrvalé byliny. Oddenek tenký, 4–7 cm dl., horizontální, nedřevnatějící, tvořící plazivé výběžky a nesoucí jednotlivé nebo několik nahloučených lodyh. Lodyhy vystoupavé nebo přímé, (7–)10–20 (–30) cm dl., jednoduché nebo velmi vz. v květenství větvené, jemně podélně rýhované, lysé, zelené nebo žlutozelené. Listy přisedlé nebo kratičce řapíkaté, čárkovité, 1,5–3,5(–4,5) cm dl., 2,0–3,5 (–4,0) mm šir., jednožilné nebo nezřetelně 3žilné, celokrajné nebo jemně zoubkované, zašpičatělé. Květenství jednoduché, hroznovité, zabírající hor. 1/2–1/3 délky lodyhy, na vrcholu nesoucí chochol sterilních větviček s listeny; květonosné větvičky jednokvěté, 3–15 mm dl., v pravém nebo ostrém úhlu odstálé, lysé; listen jediný, čárkovitý, (5–)10–25(–30) mm dl., 1,5–2,0 mm šir., zpravidla 2× delší než květ nebo plod, jednožilný nebo nezřetelně 3žilný, celokrajný nebo jemně zoubkovaný,

Tab. 107: 1 *Thesium rostratum*, 1a – plod. – 2 *T. ebracteatum*, 2a – plod. – 3 *T. bavarum*, 3a – plod.

lysý, zelený; listence chybějí. Květy krátce stopkaté, 5četné, šir. zvonkovité, 3–5 mm dl.; okvěti v hor. 1/5 rozekláno v trojúhelníkovité cípy, uvnitř bílé, vně hnědozelené, hnědé až červenohnědé. Plod zřetelně stopkatý, ± elipsoidní, 2,0–2,5 mm dl. a 1,2–1,5 mm šir., vyniklé podélně žilkovaný, zelený nebo hnědavý; plodní stopka asi 1,5 mm dl., červenavá; okvěti po odkvětu krátce trubkovité, kratší než plod; cípy dovnitř mírně zavínuté.

$2n = 24$ (extra fines)

Ekologie a cenologie: Vlhké, rašelinné nebo slatinné louky a pastviny, často uvnitř lesních komplexů, řidčeji i ve vlhkých světlých lesích. Ve společenstvech svazu *Caricion davallianae*.

Rozšíření v ČR: Vzácně v termofytiku stř. Čech, okrajově přesahuje i do přilehlého mezofytika. Historické doklady existují pouze z několika lokalit ve stř. Polabí, od Běchovic a od Českého Dubu, v současné době existuje pravděpodobně pouze jediná populace. V planárním, výjimečně v suprakolinním stupni (max.: Český Dub, 330 m). Lokality na našem území leží na jz. okraji celkového rozšíření. § Δ – Mapy: HENDRYCH 1969a:234.

T: 11a. Všet. Pol. (Mělnická Vrutice, poslední doklad 1961; Dřísy, poslední doklad 1908), 11b. Poděb. Pol. (Velenka, dosud; Sadská, louka v lese Kersko, poslední doklad 1944). – M: 53c. Česko-dub. pah. (Český Dub, doklady z let 1842 a 1910), 64a. Průh. ploš. (Běchovice, louka v lese Vidrholec, naposledy 1890).

Celkové rozšíření: Střední a v. Evropa. Roste v Dánsku, v sv. části Německa, v Čechách a v Polsku, izolované lokality se nacházejí v Dolních Rakousích a na jz. Slovensku. Poměrně častá v Pobaltí, v Bělorusku, na s. Ukrajině, odkud zasahuje až do Moldavska a izolovaně do stř. Rumunska, dále ve stř. části Ruska, kde dosahuje až k Uralu. – Mapy: HENDRYCH 1969a:231; HULTÉN NE 1986:320.

3. *Thesium alpinum* L. – lněnka alpská

Tab. 108/2

Thesium alpinum LINNAEUS Sp. Pl. 207, 1753. – Syn.: *Thesium weickerianum* OPIZ in BERCHT. et OPIZ Ökon.-Techn. Fl. Böhm. 2/2: 41, 1839. – *T. tenuifolium* SAUTER in KOCH Syn. Fl. Germ., ed. 2, 718, 1844.

Exsikáty: Fl. Siles. Exs., no 260. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 146. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3828, 3829, 3835/II (ut *T. pratense* EHRH.). – Fl. Exs. Bavar., no 1076, 1253. – Gerb. Fl. SSSR, no 3386. – SCHULTZ Herb. Norm., no 741, 2068. – SENNEN Pl. Esp., no 6261.

Vytrvalé byliny. Oddenek asi 4 cm dl., tenký, vícehlavý, nesoucí 5–15 lodyh. Lodyhy jednoduché, vz. větvené, přímé, řidčeji vystoupavé nebo poléhavé, (5–)10–25(–45) cm dl., lysé nebo velmi vz. hustě drobně chlupaté, ± hustě olistěné, jemně rýhované. Listy přisedlé, čárkovité, vz. podlouhle

čárkovité, 2–4(–5) cm dl., 0,7–2,0(–7,0) mm šir., na vrcholu zašpičatělé, na okrajích někdy nezřetelně zoubkované, 1(–3)žilné, lysé nebo zřídka krátce hustě chlupaté, zelené. Květenství jednoduché, hroznovité nebo latnaté, počínající v 1/2 až 2/3 délky lodyhy, zpravidla zřetelně jednostranné; květonosné větvičky (1–)2–5(–10) mm dl., přímo odstálé, 1(–3)květé; listen jediný, čárkovitý, 1,0–2,5 cm dl., 1,0–1,5 mm šir., jednožilný, na okraji drobně zoubkovaný, zelený nebo žlutozelený; listence 2, čárkovité, 3–5 mm dl., listenu podobné. Květy přisedlé nebo kratičce stopkaté, (3–)4(–5)četné, okvěti trubkovité nálevkovité, v hor. 1/3 rozčleněné v trojúhelníkovité cípy, uvnitř bílé, vně zelené nebo žlutozelené. Plod krátce stopkatý, ± kulovitý, 1,5–2,0 (–2,5) mm v průměru, zpravidla zřetelně žilkovaný, za zralosti hnědavý; okvěti po odkvětu asi 2× delší než plod, dl. trubkovité, zelené nebo žlutozelené; cípy dovnitř stočené. V–VIII. Hkf.

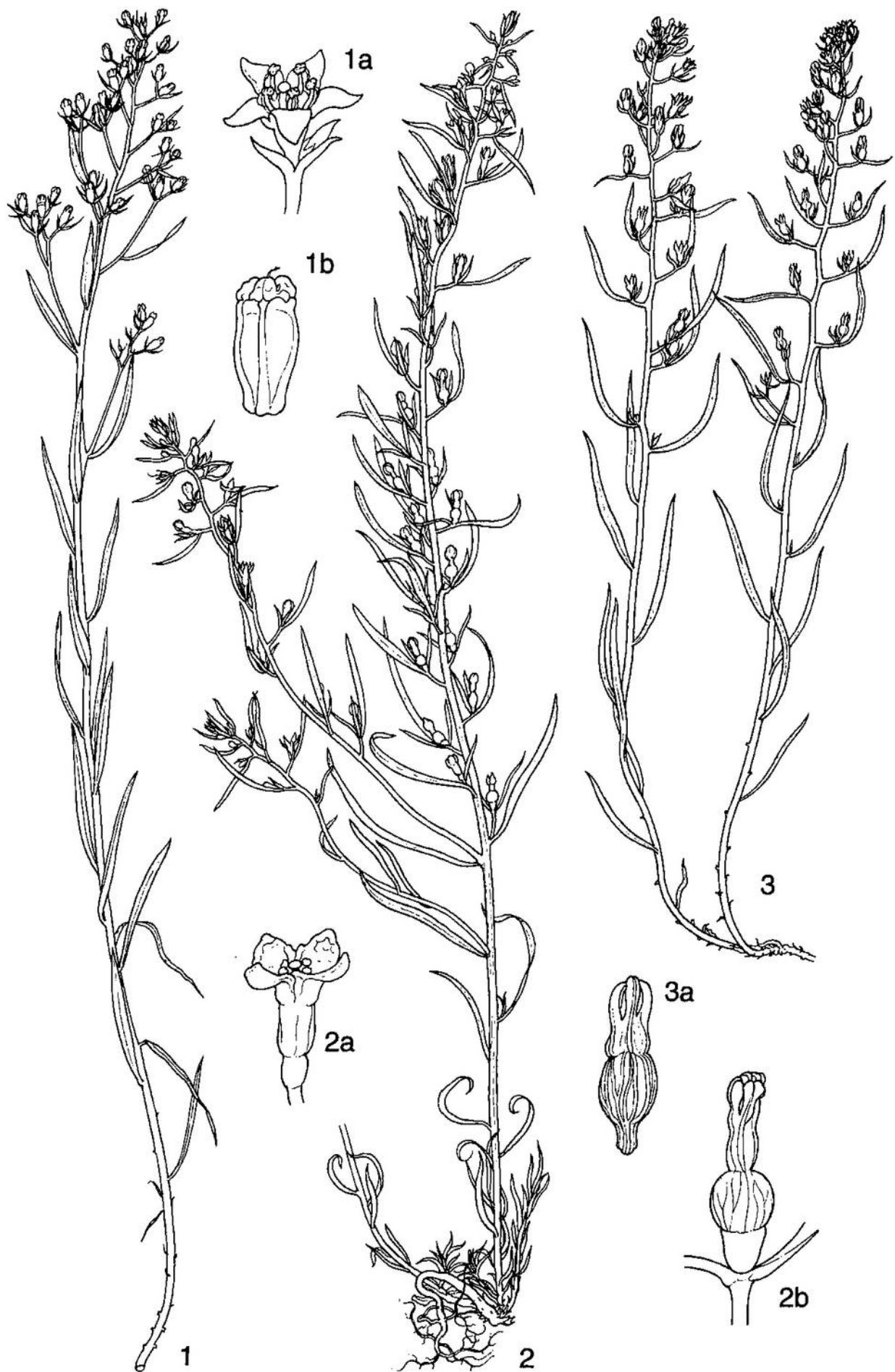
$2n = 12$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivost druhu se projevuje vesměs v nevýznamných odchylkách, podmíněných stanovištními podmínkami (vzrůst, větvení lodyhy, počet žilek na listech). Významnější odchylkou jsou mohutnější rostliny s víceméně latovitým, všesměrným květenstvím a početnějším zastoupením 5četných květů. Byly popsány jako var. *tenuifolium* (SAUTER) A. DC. Jinou odchylkou jsou jedinci hustě odění krátkými šedivými chlupy (var. *canescens* KUGLER). Obě variety nejsou z našeho území dosud známy, vyskytují se nejblíže v Alpách a Karpatech.

Ekologie a cenologie: Krátkostébelné louky a pastviny, travnaté a kamenité stráně, zřídka světlé lesy. Na různých typech podkladů, na kyselých krystalických horninách, na vápenci i na hadci, zpravidla na suchých místech s dostatečným osvětlením. Na našem území ve společenstvech řádu *Nardetalia* a svazů *Cynosurion* a *Seslerio-Festucion glaucae*.

Rozšíření v ČR: Těžiště ostrůvkovitěho rozšíření se nachází v oreofytiku, méně v mezofytiku stř. a s. Čech a s. Moravy, ojediněle jinde, vzácně i v Českém termofytiku. Nejčastěji ve vyšších sudetských pohořích (Krkonoše, Králický Sněžník, Hrubý Jeseník), zřídka sestupuje i do okolních podhůří. Roztroušeně v Krušných horách a jejich podhůří, odkud zasahuje do Džbánu a na Rakovnicko, vzácně na Dokesku. Poměrně často v sv. části Podbrdsko, proniká až do termofytika v okolí Prahy, na jih na Písecko. Malá arela leží v j. části Třeboňska, několik izolovaných lokalit bylo zjištěno v okolí Týniště nad Orlicí a Opočna. Na Moravě ještě ojedinělá lokalita v podhůří Vy-

Tab. 108: 1 *Thesium linophyllum*, 1a – květ, 1b – plod. – 2 *T. alpinum*, 2a – květ, 2b – plod. – 3 *T. pyrenaicum*, 3a – plod.

sočiny u Dukovan (další v těsné blízkosti hranic v Rakousku u Vranova nad Dyjí). V kolinním až alpínském stupni (min.: mezi Suchdolem a Roztokami u Prahy, 200–220 m; max.: Studniční hora v Krkonoších, 1 590 m). – Mapy: HENDRYCH 1967b:116.

T: 1. Doup. pah., 3. Podkruš. pán. (Chomutov), 6. Džbán (Bílchovské údolí), 8. Čes. kras (Černošice; Radotín, údolí Cikánka; Praha, Prokopské údolí), 9. Dol. Povlt. (Praha-Podbaba; Praha-Suchdol; Roztoky u Prahy; Kopeč, Velkoveský vrch). – M: 24. Hor. Poohří, 25a. Krušn. podh., 28. Těp. vrchy (roztr.), 29. Doup. vrchy, 30. Jesen.-rak. ploš. (Hradecko; Lišany), 32. Křivokl. (Pavlov), 35. Podbrd., 38. Bud. pán. (Zátaví), 39. Třeboň. pán. (jen j. část: Klikov; Františkov), 41. Stř. Povlt. (vz.), 45a. Verneř. střed. (Velké Březno), 52. Ral.-bez. tab., 53a. Českolip. kotl. (Zákupy; Srní), 56b. Jil. Podkrk. (Vrchlabí; Podhůří; Arnultovice), 61b. Týnišť. úv. (Třebechovice pod Orebem; Albrechtice u Týniště), 64a. Průh. ploš. (Klánovice), 68. Mor. podh. Vysoč. (Dukovany), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (při hranicích s oreofytikem), 75. Jes. podh. (Václavov u Bruntálu). – O: 85. Kruš. hory, 93. Krk., 96. Král. Sněžník, 97. Hr. Jes.

Údaj od Hranic na Moravě, který publikoval HENDRYCH (1967b: 133) je založen na herbářové položce, na níž byly pravděpodobně zaměněny schédy.

Celkové rozšíření: Severovýchodní Španělsko, Francie, Itálie (na jih po skupinu Abruzzi), Švýcarsko, Rakousko, Německo (na s. po Berlín), j. Polsko, ČR a Slovensko. Samostatná arela se nachází v j. Švédsku. V jv. Evropě znám z území bývalé Jugoslávie, z Albánie, Bulharska a Rumunska, na Ukrajině pouze v Karpatech a v okolí Lvova. V Rusku izolované arely u Pskova a v okolí Kalininu, dále na Kavkaze, v Gruzii a v sv. části Turecka. – Mapy: MEUSEL et al. 1965:125; HENDRYCH 1967b:112, 114; HULTÉN NE 1986:319.

4. *Thesium pyrenaicum* POURRET – Iněnka pyrenejská Tab. 108/3

Thesium pyrenaicum POURRET Mém. Acad. Toul. 3:331, 1788. – Syn.: *Thesium pratense* EHRH. in SCHRADER Spicil. Fl. Germ. 26, 1794. – *T. brevicolle* J. et C. PRESL Fl. Čechica 54, 1819. – *T. hockeanum* OPIZ in BERCHT. et OPIZ Ökon.-Techn. Fl. Böhm. 2/2:41, 1839.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1058. – Extra fines: CALLIER Fl. Silés. Exs., no 669. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 3835/1. – Fl. Exs. Bavar., no 1076 (ut *T. alpinum*), 1163. – SCHULTZ Herb. Norm., no 335 (ut *T. rostratum*). – SENNEN Pl. Esp., no 8084.

Vytrvalé byliny. Oddenek krátký, asi 5 cm dl., tlustý, větvený, mnohohlavý, nesoucí (5–)10–20 lodyh, někdy vytvářející krátké výběžky. Lodyhy přímé nebo vystoupavé, méně často poléhavé, 10–25(–45) cm dl., zřetelně podélně rýhované, lysé, žlutozelené. Listy přisedlé, čárkovité, 2–3 (–4) cm dl., 0,5–2,0 mm šir., celokrajné, na vrcholu špičaté, lysé, jednožilné, zelené až žlutozelené. Květenství v hor. 1/3 lodyhy, jednoduché, hroznovité nebo složené, latnaté; květonosné větvičky 0,5–1,0 cm dl., ± rovnovážně odstálé, jednokvěté, dolní vz. 2–3květé, lysé nebo vz. krátce chlupaté; listen čárkovitý, 0,5–1,5(–2,0) cm dl., jednožilný,

jemně pilovitý, dl. zašpičatělý, lysý nebo krátce chlupatý, temně zelený; listence čárkovité, 3–5 mm dl. Květy krátce stopkaté nebo přisedlé, (4–)5četné, okvěti trubkovitě zvonkovité, 3–4 mm dl., v hor. (1/4–)1/5 rozčleněné v trojúhelníkovité cípy, uvnitř bílé, vně zelené. Plod zřetelně stopkatý, elipsoidní až vejcovitě elipsoidní, 2,0–2,5 mm dl., zřetelně podélně žilkovaný, zelený nebo hnědozelený; plodní stopka 1,0–1,5 mm dl., hnědá nebo červenavá; okvěti po odkvětu zděli plodu, krátce trubkovitě, dovnitř svinuté. VI–VII. Hkf.

$2n = 14$ (extra fines)

Variabilita: Běžné odchylky ve vzrůstu a větvení květenství nemají vyšší taxonomický význam. V jv. části areálu druhu se vyskytují rostliny s 4–5četnými, asi 6 mm dl. květy a okvětim po odkvětu asi 2× delším než plod. Jsou označovány jako subsp. *grandiflorum* (A. DC.) HENDRYCH.

Ekologie a cenologie: Suché až čerstvé vlhké krátkostébelné louky, pastviny a travnaté svahy, vřesoviště a sušší místa na rašelinných loukách. Výhradně na nevápenných substrátech (žula, rula, vz. hadce), vždy na světlých otevřených místech. Vstupuje do společenstev svazů *Violion caninae*, *Cynosurion* a *Caricion fuscae*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně v mezofytiku a oreofytiku z. a jz. části Čech, ojediněle na sv. Moravě. Výskyt v Čechách zahrnuje Krušné hory vč. podhůří (velmi vzácně zasahuje až do termofytika), Slavkovský les, Chebsko, Těpelskou plošinu, Tachovsko, Domažlicko, okolí Plzně (zasahuje vzácně až na Křivoklátsko a do Brd), Pošumaví a centrální část Šumavy, ojediněle v okolí Písku a v Třeboňské pánvi, jeden údaj z j. okolí Prahy. Moravská arela zaujímá skupinu lokalit na úpatí Ondřejníku a okolí obce Malenovice pod Lysou horou. V suprakolinním až montánním (ojediněle i v kolinním) stupni (min.: Zbraslav, 200 m; max.: Šumava, Březník, 1 160 m). Územím prochází sv. část hranice souvislého areálu. – Mapy: HENDRYCH 1969c:108.

T: 4. Loun.-lab. střed. (Most; Těplice, Zámecká hora). – M: 24a. Cheb. pán., 26. Čes. les (roztr.), 27. Tachov. bráz. (roztr.), 28. Těp. vrchy (dosti hojně), 31. Plz. pah. (roztr.), 32. Křivokl. (Plzeň-Sv. Jiří; Smědčice), 34. Plán. hřeb. (vz.), 37. Šum.-novohr. podh. (roztr.), 38. Bud. pán. (Zátaví), 39. Třeboň. pán. (vz.), 40a. Pís.-hlub. hřeb. (Chlumec), 41. Stř. Povlt. (Zbraslav; Písek), 84a. Besk. podh. (vz. v jz. části). – O: 85. Kruš. hory, 86. Slavk. les, 88. Šum. (místy dosti hojně), 87. Brdy (Tesliny), 99a. Radh. Besk. (okolí Malenovic; vrch Radhošť, lit.).

Celkové rozšíření: Západní a stř. Evropa. Roste v s. Portugalsku a Španělsku, ve Francii, v Itálii (na jih po skupinu Abruzzi), ve Švýcarsku, Rakousku a Slovinsku. Na sever dosahuje do Belgie, v Německu (na s. po pohorí Harz). V Čechách končí souvislý areál, drobné ostrůvky ještě v j. Polsku, na s. Moravě a stř. Slovensku. Na vápencích ve v. Alpách v Rakousku a ve Slovinsku a dále v sz. části Chorvatska (skupina Vele-

bit) se vyskytuje v odlišné subsp. *grandiflorum* (A. DC.) HENDRYCH. – Mapy: MEUSEL et al. 1965:125; HENDRYCH 1969c:106.

5. *Thesium bavarum* SCHRANK – lněnka bavorská Tab. 107/3

Thesium bavarum SCHRANK Beier. Reise 129, 1786. – Syn.: *Thesium montanum* EHRH. in HOFFM. Deutsch. Fl. 82, 1971. – *T. linophyllum* subsp. *montanum* (EHRH.) ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 1: 170, 1871.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 447. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 146. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3834. – Fl. Exs. Bavar., no 1480. – SCHULTZ Herb. Norm., no 1220 (*T. linophyllum* admixt.).

Vytrvalé byliny. Oddenek dřevnatý, tlustý, větvený, vícehlavý, zpravidla vytvářející plazivé výběžky. Lodyhy přímé nebo vystoupavé, (10–)15–70 (–80) cm dl., nahoře ± větvené, jemně podélně rýhované, lysé. Listy podlouhlé, kopinaté až čárkovité, (1,5–)2,0–7,0 cm dl., (1–)2–8(–10) mm šir., (1–)3(–5)žilné, celokrajné nebo vz. drobně pilovité nebo brvitě, zpravidla dl. zašpičatělé, lysé, žlutozelené až temně zelené. Květenství v hor. 1/3–1/4 lodyhy, složené, latovité, řídké; květonosné větvičky 3–15 cm dl., 1–3(–5)květé, větvičky 2. řádu 0,5–3,0 cm dl.; listeny podlouhlé až čárkovitě kopinaté, 3–8 mm dl., 1,0–1,5 mm šir., celokrajné nebo na okraji drobně zoubkované, 1–3žilné, lysé, žlutozelené až zelené; listen stř. květu ve vidlanu zpravidla kopinatý, 8–20 mm dl., 2–4 mm šir. Květy krátce stopkaté, (4–)5četné, okvěti zvonkovité, 2,5–4,0 mm dl., uvnitř bílé, vně zelené, v hor. 1/4 až 1/5 rozčleněny v šir. vejčitě trojúhelníkovité cípy. Plod přisedlý nebo krátce stopkatý, elipsoidní nebo vejcovitě elipsoidní, 2,0–3,5 mm dl., zřetelně podélně žilkovaný, žlutozelený, zelený nebo hnědavý; plodní stopka zpravidla dužnatá; okvěti za plodu kuželovité, 0,7–1,0 mm dl., okvětní cípy dovnitř stočené. V–VIII. Hkf.

$2n = ?$

Variabilita: Odchyly vycházejí především z ekologického charakteru stanoviště a projevují se především ve velikosti rostlin, listů a květenství. Nevelkou taxonomickou hodnotu mají i rostliny s drobně zoubkovaným okrajem listů, popsané jako *f. serrulatum* A. et GR.

Ekologie a cenologie: Převážně v křovinách a na okrajích lesů, řídkěji ve světlých lesích nebo na travnatých svazích. Často na vápenci, opukách nebo na bazičtějších (čedič), méně často na kyselejších (znělec) vyvěřelinách. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Prunion spinosae*, *Prunion fruticosae*, *Quercion pubescenti-petraeae*.

Rozšíření v ČR: Pouze v termofytiku a mezofytiku stř. a s. Čech. Těžiště výskytu v Českém středohoří, ve Džbánu a v Českém krasu, řídkěji na úpatí Krušných hor, na sv. okraji Doupovských

hor, ojediněle na Libochovicku a na Podřipsku. V kolinním a suprakolinním stupni (max.: Doupovské vrchy, Litolto, 800 m). Naše území se nachází na sv. hranici areálu. – Mapy: HENDRYCH 1969d:165.

T: 1. Doup. pah. (Kláštevec nad Ohří, Černý vrch; Kadaň), 3. Podkruš. pán. (vz., asi †), 4a. Loun. střed. (Mnichov, vrch Oblík, lit.), 4b. Lab. střed. (roztr.), 6. Džbán (roztr.), 7. Středočes. tab. (Brozany, 1854; Peruc; Rovné, Rovenský háj), 8. Čes. kras (dosti hojně). – M: 25a. Krušn. podh. vl. (Bečov; Květnov), 29. Doup. vrchy (Stráž nad Ohří, Trávný vrch; zaniklá obec Litolto u Kadaně), 44. Mileš. střed. (roztr.), 45a. Loveč. střed. (jen na jz. okraji).

Často zaměňována se statnými exempláři *T. linophyllum* a chybně literárně uvedena i z dalších oblastí (např. od Ralska, z v. Čech a z j. Moravy). HENDRYCH (1969d:133) všechny tyto údaje přesvědčivě vyvrací.

Celkové rozšíření: Německo (na sever po pohoří Harz), Čechy, Švýcarsko, jv. Francie, Itálie (na jih po skupinu Abruzzi), Rakousko, z. a j. Maďarsko, státy bývalé Jugoslávie, Rumunsko, Albánie, s. Řecko a Bulharsko. Izolovaná arela v Malé Asii v sz. Turecku. – Mapy: MEUSEL et al. 1965:124; HENDRYCH 1969d:164.

6. *Thesium linophyllum* L. – lněnka lnolistá Tab. 108/1

Thesium linophyllum LINNAEUS Sp. Pl. 207, 1753. – Syn.: *Thesium linifolium* SCHRANK Beier. Reise 129, 1786. – *T. intermedium* SCHRADER Spicil. Fl. Germ. 1:27, 1794. – *T. ramosum* J. et C. PRESL Fl. Čechica 54, 1819 non HAYNE. – *T. umbrosus* OPIZ in BERCHT. et OPIZ Ökon.-Techn. Fl. Böhm. 2/2:45, 1839. – *T. hutterianum* OPIZ in BERCHT. et OPIZ Ökon.-Techn. Fl. Böhm. 2/2: 46, 1839.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3833/III. – Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 410. – Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1437. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 448 a, b. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1460, 1462. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3833/I, II, 3834. – Fl. Siles. Exs., no 576. – HAYEK Fl. Stir. Exs., no 949. – SCHULTZ Herb. Norm., no 738.

Vytrvalé byliny. Oddenek tlustý, dřevnatý, větvený, mnohohlavý, často vybíhající v dlouhé výběžky. Lodyhy přímé nebo vystoupavé, (10–)15–70 (–80) cm dl., nahoře ± větvené, jemně žlábkovité, lysé. Listy podlouhlé, kopinaté, čárkovité až čárkovitě kopinaté, (1,5–)2,0–7,0 cm dl., (1–)2–8(–10) mm šir., 1(–5)žilné, celokrajné nebo velmi vz. jemně pilovité, dlouze, vz. krátce zašpičatělé, lysé, žlutozelené až temně zelené. Květenství v hor. 1/3–1/4 délky lodyhy, latnaté, zpravidla volné, lysé; květonosné větvičky 3–15 cm dl., vidličnatě větvené, (1–)3–5květé, větvičky 2. řádu 0,5–3,0 cm dl., nesoucí listeny; listeny podlouhlé, čárkovité až čárkovitě kopinaté, 3–8 mm dl., 1,0–1,5 mm šir., jednožilné, celokrajné nebo jemně zoubkované, lysé, žlutozelené nebo zelené; listen stř. květu ve vidlanu ± oddálený, často úzce kopinatý, 8–20 mm dl. a 2–4 mm šir.; listence čárkovité, 2–3(–4) mm dl., 0,3–0,7 mm šir., jednožilné. Květy krátce stop-

katé nebo téměř přisedlé, (4–)5četné, okvěti zvonkovité, v hor. 1/4–1/5 rozčleněné ve vejčitě trojúhelníkovité cípy, uvnitř bělavé, vně zpravidla žlutozelené. Plod přisedlý nebo krátce stopkatý, elipsoidní až vejcovitě elipsoidní, 2,0–3,5 mm dl., zřetelně žilkovaný, žlutozelený, zelený nebo hnědavý; stopka dužnatá; okvěti za plodu 0,7–1,0 mm dl., zřetelně kratší než plod, dovnitř zavnuté. V–VIII. Hkf.

$2n = 14, 24$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivost *T. linophyllon* je dosti značná. Rozdíly v délce oddenku a lodyhy, velikosti listů, zřetelnosti žilnatin, tvaru květenství a počtu květů však vesměs vycházejí z ekologických podmínek stanovišť a nemají větší taxonomický význam. Statní jedinci druhu *T. linophyllon* byli velmi často zaměňováni s druhem *T. bavarum*, který se však odlišuje bohatším květenstvím a zřetelně vícežilnými listy a listeny.

Ekologie a cenologie: Na suchých travnatých nebo kamenitých stráních, často stepního charakteru, na stepních mezích ve vinicích a v sadech, na okrajích křovin nebo ve světlých listnatých lesích. Dává přednost vápnitému podkladu, roste na vápenci, opukách, vápnatých pískovcích a na spraších, vzácněji (zejména na jz. Moravě) přechází i na kyselé krystalické substráty. Diagnostický druh svazu *Seslerio-Festucion glaucae*, dále ve společenstvech svazů *Festucion valesiaceae*, *Bromion erecti* a *Koelerio-Phleion phleoidis*, *Geranion sanguinei*, *Prunion fruticosae* a *Quercion pubescenti-petraeae*.

Rozšíření v ČR: Hojně až roztroušeně v termofytiku a teplejších částech mezofytika. Vyhýbá se aluviím větších řek – chybí ve stř. a dol. Poohří, ve stř. Polabí pouze na tzv. hůrách, na Moravě není znám z Hornomoravského a Dyjsko-svrateckého úvalu, v Dolnomoravském úvalu pouze ojediněle. Z termofytika proniká (zejména na úživnějších substrátech) i do přilehlých fyt. o. mezofytika. Ojediněle v podhůří Železných hor a v okolí Opočna, údaj od Litomyšle a z Liberecka není doložen. Z j. Čech ohlášen druhotný výskyt (na železničním náspu). V planárním (vz.) až suprakolinním stupni (max.: Litoltov u Kadaně, 750 m). – Mapy: ŠMARD A 1963:map. 242 (Morava); HENDRYCH 1969d:144.

T: 1. Doup. pah. (roztr.), 4. Loun.-lab. střed. (dosti hojně), 6. Džbán, 7. Středočes. tab. (roztr.), 8. Čes. kras (hojně), 9. Dol. Povlt. (roztr.), 10b. Praž. kotl. (Praha, Stromovka), 11a. Všet. Pol. (Litol; Semice, Semická hůra; Přerov nad Labem, Přerovská hůra), 12. Dol. Pojiz. (roztr.), 13. Rožď. pah. (hojně), 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol. (dosti hojně), 16. Znoj.-brn. pah. (roztr.), 17. Mikul. pah. (hojně), 18b. Dolnomor. úv. (Milotice,

Horky; Hodonín, les Důbrava), 19. B. Karp. step. (hojně), 20. Jihomor. pah. (hojně), 21a. Han. pah. – M: 25a. Krušn. podh. vl. (Místo), 29. Doup. vrchy (zaniklá osada Litoltov u Kadaně), 30b. Rak. kotl. (Olešná), 39. Třeboň. pán. (Soběslav, druhotně), 45a. Loveč. střed. (Čečeniště), 48a. Žitav. kotl. (Chrastava, lit.), 51. Polom. hory, 52. Ral.-bez. tab., 55. Čes. ráj (Vršce; Labouň; Březka, lit.), 61a. Křivina (mezi Přepychy a Opočnem), 62. Litomyš. pán. (Litomyšl, lit.), 68. Mor. podh. Vysoč. (roztr.), 69a. Železnoh. podh. (Žumberk; Svídnice; Rabštejská Lhota), 70. Mor. kras (vz. v j. části), 71b. Drah. ploš. (Konice), 71c. Drah. podh. (vz.), 74a. Opav. pah. (Úvalno), 77c. Chříby (Moravany, vrch Bradlo a Moravanské lúky), 78. B. Karp. les. (roztr. v z. části, na východ po Starý Hrozenkov).

Celkové rozšíření: Stř., jv. a v. Evropa. Nejdále na z. zasahuje do Francie (po údolí Rhôny), v Německu na s. po Hamburk, v Polsku až po Štětín a Gdaňsk. Ve stř. Evropě dále ve Švýcarsku, Rakousku, na Slovensku, v Maďarsku a Rumunsku. Na jih zasahuje v Itálii až do Kalábrie, na Balkáně v bývalé Jugoslávii (na jihu až do Makedonie), v Albánii a Bulharsku. Východní část areálu zabírá Moldavsko a Ukrajinu, nejdále na východ roste v Rusku v okolí Kurska. – Mapy: MEUSEL et al. 1965:125; HENDRYCH 1969d: 141.

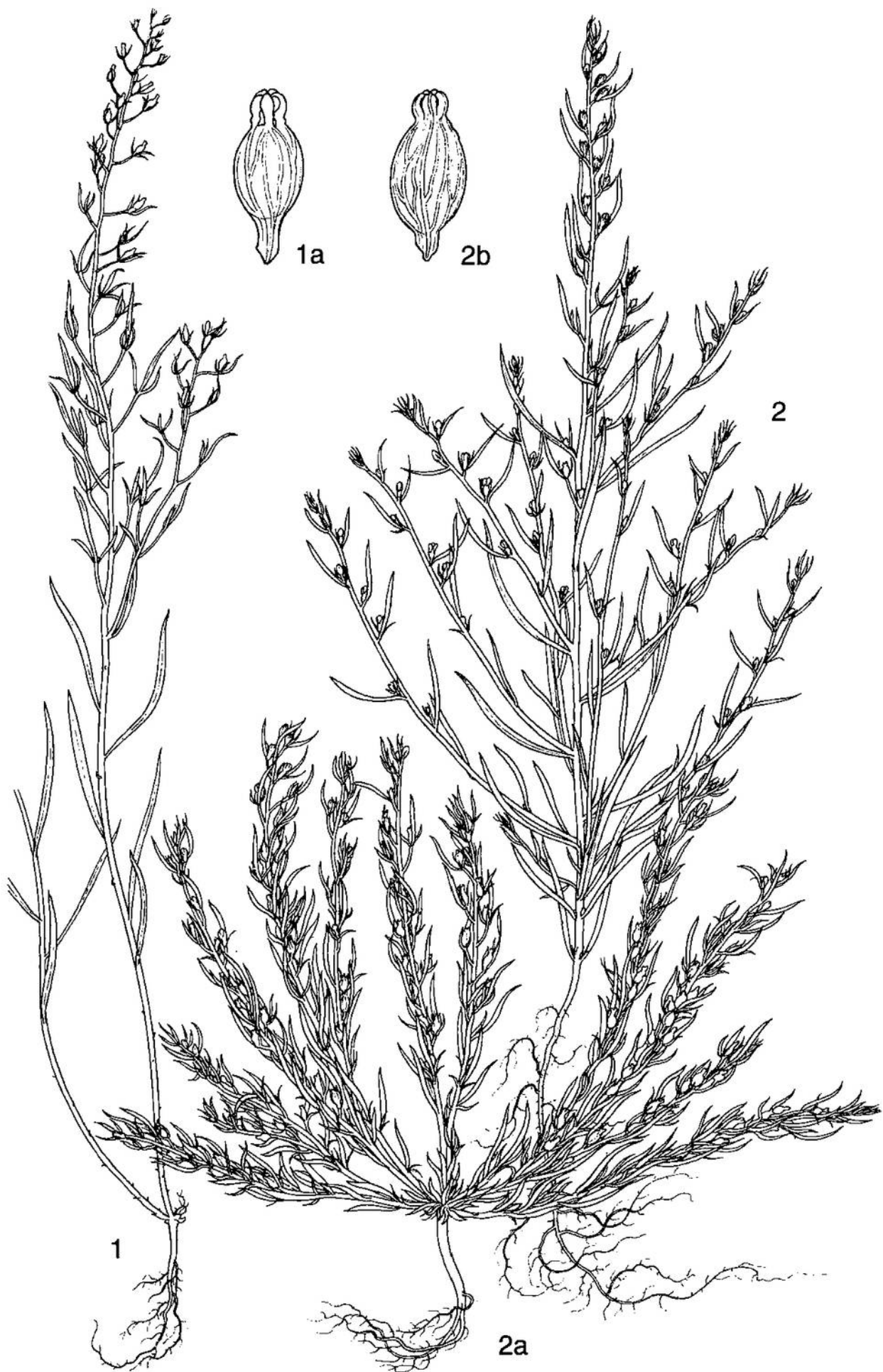
7. *Thesium arvense* HORVÁTOVSZKY – lněnka rolní Tab. 109/1

Thesium arvense HORVÁTOVSZKY Fl. Týrnáv. 1:27, 1774. – Syn.: *Thesium ramosum* HAYNE J. Bot. (Schrader) 1:30, 1800.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 304 (ut *T. intermedium* SCHRADER). – Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1526. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1057. – Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 5165. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 3836. – Gerb. Fl. SSSR, no 3388a, b, c.

Vytrvalé, vz. dvouleté byliny. Oddenek krátký, dřevnatý, mnohohlavý, zpravidla vytvářející 5–15(–30) lodyh, bez plazivých výběžků. Lodyhy vystoupavé nebo poléhavé, (10–)15–30(–50) cm dl., většinou větvené, vz. jednoduché, podélně zřetelně rýhované, lysé nebo osténkatě drsné. Listy téměř přisedlé, čárkovité, 1,5–3,5(–4,0) cm dl., 1,0–1,5 (–2,0) mm šir., jednožilné, vz. nezřetelně 3žilné, celokrajné nebo na okraji jemně zoubkované, zašpičatělé, temně zelené nebo žlutozelené. Květenství zaujímající hor. 1/3 délky lodyhy, zpravidla složené, latnaté, řidčeji celé květenství hroznovité; květonosné větvičky (0,3–)1,0–1,5(–2,0) cm dl., nitkovitě tenké, ± rovnovážně odstálé, jednokvěté; listen čárkovitý (0,5–)1,0–1,5(–2,5) cm dl., asi 1 mm šir., nezřetelně jednožilný, na okraji jemně zoubkovaný nebo osténkatě drsný, lysý, zelený nebo žlutozelený; listence čárkovité, 3–7 mm dl., asi 0,7 mm šir. Květy kratičce stopkaté nebo téměř přisedlé, (4–)5četné, okvěti nálevkovité, 2–3 mm dl., v hor. 1/4–1/5 rozčleněné v šir. trojúhelníkovité cípy, uvnitř bílé, vně zelenavé nebo hnědavé. Plod elipsoidní, 2,5–3,0(–3,5) mm dl., asi 1,5

Tab. 109: 1 *Thesium arvense*, 1a – plod. – 2 *T. dollineri*, 2a – odlišný morfortyp, 2b – plod.

mm šir., podélně jemně žilkovaný, zelený až hnědavý; plodní stopka hnědavá; okvětí za plodu kuželovité, 0,7 mm dl., s dovnitř stočenými cípy. IV–VII. Hkf.

$2n = ?$

Variabilita: Druh proměnlivý ve velikosti rostlin, tvaru květenství, délce květních a plodních stopek, listenů a listenců. Tyto odchylky jsou podmíněny stanovištními vlivy a postrádají taxonomické opodstatnění. Rozsáhlejší a taxonomicky významnější variabilita je podchycena ve východní části areálu. Záměny jsou možné zejména s druhem *T. linophyllum*, který se však odlišuje dl. plazivým oddenkem a květonosnými větvíčkami ale spoň v části květenství 3květými, silnějšími, nikoli nitkovitě tenkými. Záměny jsou dále možné s víceletými exempláři *T. dollineri*, jež se však vyznačují zkrácenými, často téměř zakrňelými květonosnými větvíčkami.

Ekologie a cenologie: Travnatá, kamenitá nebo písčítá místa na loukách nebo pastvinách, kolem cest, na mezích a úhorech. Dává přednost písčitému podkladu nebo spraším, řidčeji i na vápencích, zpravidla na lehkých mělkých půdách. Ve společenstvech svazů *Festucion valesiacae* a *Plantagini-Festucion ovinae*.

Rozšíření v ČR: Těžiště výskytu leží v Pannonském termofytiku na j. Moravě, jediná izolovaná lokalita leží v termofytiku stř. Čech v okolí Kolína. Největší množství lokalit na Moravě leží v Dyjsko-svrateckém úvalu a v pahorkatinách na sever a jih od něj. V minulosti dosti často dokladovaný druh, dnes patří k ustupujícím typům. V planárním a kolinním stupni (max.: Dědice u Vyškova, 340 m). Územím ČR prochází sz. hranice areálu druhu. Δ – Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 243; HENDRYCH 1969b:250.

T: 11b. Poděb. Pol. (mezi Kolínem a Starým Kolínem, sběry z let 1908 a 1910 potvrzeny v roce 1983), 16. Znoj.-brn. pah. (v minulosti roztr., v současnosti nevěstná), 17. Mikulov. pah. (dříve hojně, nyní vz.), 18. Jihomor. úv. (dříve hojně, nyní roztr.), 20. Jihomor. pah. (v minulosti hojně, nyní vz.), 21a. Han. pah. (mezi Dědicemi a Radvanicemi, jen lit. údaj ze zač. 20. stol.).

Údaj od Loun, který uvádí HENDRYCH (1969b:259) je založen na nedatovaném dokladu, uloženém v herbáři PRC. Vzhledem k tomu, že položce chybí originální schedy (text není psán rukou domnělého sběratele H. Lause), nelze vyloučit záměnu vzniklou při manipulaci.

Celkové rozšíření: Poměrně rozsáhlý areál od stř. Evropy do Stř. Asie. Doložena z ČR, Rakouska (nejzápadněji z okolí Lince), Slovenska, Maďarska, z území celé bývalé Jugoslávie (na západ zasahuje do okolí Terstu v Itálii), na jihu Balkánského poloostrova ještě v Albánii, Řecku a Bulharsku. Dále v Rumunsku, Moldavsku, na Ukrajině a v Rusku (na sever ještě v okolí St. Petersburgu). V Asii rozšířena v Turecku, Sýrii, Libanonu, v Gruzii, Arménii, Ázerbájdžánu, v s. Íránu a Turkmenistánu, z j. Sibíře proniká do s. Kazachstánu a Uzbekistánu, nejdále na východ ještě v z. Číně. – Mapy: HENDRYCH 1969b:249.

8. *Thesium dollineri* MURBECK – Iněnka Dollinero Tab. 109/2

Thesium dollineri MURBECK Lunds Univ. Årskr. 27:43, 1891. – Syn.: *Thesium simplex* VELEN. Fl. Bulgar. 499, 1891. – *T. dollineri* MURBECK subsp. *simplex* (VELEN.) STOJ. et STEFANOV Fl. Bálgar., ed. 2, 312, 1933.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3832/II. – Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 138. – DÖRFLER Herb. Norm., no 4693. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 3832/I.

Jednoleté nebo vytrvalé byliny. Oddenek u vytrvalých jedinců krátký, dřevnatý, mnohohlavý. Lodyhy poléhavé, vystoupavé nebo přímé, 5–15(–20) cm dl., v prvním roce zpravidla jediná, v dol. 1/4 až 1/2 větvená, v dalších letech většinou početné, vyrůstající po (5–)10–25 z vrcholu oddenku, nezřetelně podélně rýhované. Listy přisedlé, čárkovité, (0,7–)1,0–3,0(–5,0) cm dl., 1,0–1,5(–2,0) mm šir., jednožilné, někdy žilka nezřetelná, celokrajné, lysé nebo na okraji drobně brvitě, zašpičatělé, temně zelené nebo žlutozelené. Květenství v prvním roce větvené zpravidla v dol. 1/4–1/2 lodyhy, v dalších letech jednoduché, hroznovité; květy v květenství jednotlivé, téměř přisedlé nebo na kratičkých, nanejvýš 2–5 mm dl., silných, přímo nebo rovnovážně odstálých květonosných větvíčkách; listen čárkovitý, 0,7–2,5 cm dl., 1,0–1,5 mm šir., jednožilný nebo s žilkou nezřetelnou, lysý, zelený nebo žlutozelený, listence čárkovité, 0,3–1,5 cm dl. Květy krátce stopkaté nebo přisedlé, 5četné, okvětí nálevkovité, 3 mm dl., v hor. části rozčleněné ve vejčité cípy, uvnitř bílé, vně žlutozelené nebo žlutohnědé. Plod často krátce stopkatý, vejcovitě elipsoidní, asi 3 mm dl. a 2,0–2,5 mm šir., výrazně podélně žilkovaný, žlutozelený; plodní stopka hnědavá; okvětí na zralém plodu kuželovité, asi 1 mm dl., kratší než plod, s dovnitř stočenými cípy. IV–IX. Tf, Hkf.

$2n = ?$

Variabilita: Proměnlivost tohoto druhu byla v minulosti podnětem k rozdílnému taxonomickému přístupu. Jméno *T. dollineri* se původně vztahovalo k jednoletým rostlinám s jedinou přímou lodyhou, v dolní polovině zpravidla bohatě větvenou. Takové morfotypy jsou vesměs nalézány na polích, úhorech a ruderalizovaných stepních místech. Zcela odlišný habitus mají dvouleté nebo krátce vytrvalé rostliny, jejichž nevětvené vystoupavé nebo přímé lodyhy vyrůstají z mnohohlavého oddenku. Rostliny těchto vlastností bývají nalézány spíše v přirozenějších typech vegetace. V minulosti byly taxonomicky hodnoceny, až do úrovně poddruhu nebo dokonce druhu. Právě k nim se vztahuje jméno *T. simplex* VELEN. Oba typy byly velmi často nalézány na stejných lokalitách a mají přibližně stejné celkové areály. Pozorování v přírodě potvrdilo, že v prvním roce po vyklíčení vyrostou jedinci bez oddenku a s větvenou lodyhou, po přezimování však vytvoří krátký oddenek, na jehož vrcholu vyrostou četné nevětvené lodyhy. Zdá se tedy, že typ *T. simplex* postrádá taxonomické oprávnění. Kromě tohoto typu variability nacházíme na rostlinách *T. dollineri* běžnou fluktuaci

variabilitu, projevující se v postavení lodyh a jejich délce, a zejména v délce květonosných větvíček. Převešim víceleté exempláře mohou velmi často připomínat jedince *T. arvense*. Tento druh se však liší delšími a tenčími květonosnými větvíčkami a delšími, užšími a méně vynikle žilkovanými plody.

Ekologie a cenologie: Okraje polí, úhory, travnaté stráně, mírně antropicky narušená travnatá místa. Dává přednost vápnitým podkladům (vápence, spraše). Ve společenstvech svazů *Festucion valesiaceae*, *Caucalion lappulae*, velmi vzácně i *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Téměř výhradně v Panonském termofytiku na j. Moravě, okrajově přesahuje i do sousedního mezofytika, jediný údaj z Českého termofytika ze s. okraje Prahy. Relativně četný výskyt byl v minulosti zjištěn v jz. a stř. části j. Moravy, východně od řeky Moravy pouze ojedinělé nálezy. V současnosti téměř vyhynulý druh, po roce 1970 pozorován asi na 10 nalezištích.

V planárním až kolinním (výjimečně v suprakolinním) stupni (max.: kopec Tabulová u Klentnice, 450 m). Lokality v ČR leží na sz. hranici areálu. § Δ – Mapy: ŠMARD A 1963:map. 241; HENDRYCH 1972b:372, 377.

T: 9. Dol. Povlt. (Praha-Bohnice, Draháňská rokle, 1955), 16. Znoj.-brn. pah. (dříve roztr.; dosud Miroslav; Skalce u Hostěradic), 17b. Pavl. kop. (dříve roztr., nyní asi †), 17c. Milov.-valt. pah. (Sedlec, více existujících lokalit; Úvaly), 18. Jihomor. úv. (dříve vz.; nyní ještě Valtice), 19. B. Karp. step. (Nivnice, vrchy Hůrka a Čupy, 40. léta 20. stol., nyní asi †), 20. Jihomor. pah. (v minulosti mnoho lokalit, nyní Kyjov; Krumvíř), 21. Haná (Prostějov; Žešov; obě lokality doloženy koncem 19. stol.; Slatinice, úpatí Kosíře, dosud). – M: 68. Mor. podh. Vysoč. (Hlína, 1943), 71. Drah. vrch. (Ješov, Cikánská kuchyně, 1885), 77c. Chřiby (Buchlovice, 1898).

Celkové rozšíření: Jihovýchodní Evropa. Roste v ČR, v Rakousku (nejzápadněji k Linci), na Slovensku, v Maďarsku, v s. Srbsku a s. a sv. Bulharsku, dále téměř na celém území Rumunska, v Moldavsku, na j. Ukrajině, včetně Krymu. – Mapy: HENDRYCH 1972b: 371, 376.

121. *Loranthaceae* JUSS. – ochmetovité *)

Lit.: BARLOW B. A. (1964): Classification of the Loranthaceae and Viscaceae. Proc. Linn. Soc. London 89:268–272. – CALDER M. et BERNHARD P. [red.] (1983): The biology of mistletoes. Sydney.

Poloparazitické zelené rostliny, rostoucí nejčastěji na kmenech a větvích dvouděložných dřevin, vzácně (mimoevropské taxony) na jehličnanech nebo cizopasíci na kořenech. Listy většinou celokrajné, kožovité, vstřícné nebo střídavé. Květy obvykle větší než 5 mm, pravidelné, jednopohlavné (a pak rostliny většinou dvoudomé) nebo oboupohlavné (mimo Evropu). Okvěť ve 2 kruzích (lístky vnějšího kruhu někdy považovány za kalich, vnitřního za korunu), silně redukované, bezžilné, vnitřní často korunovitě zbarvené, ze 4–6 lístků, volné nebo srostlé; pod květem 2 srostlé listence nebo různě utvářené val; tyčinky epitepalní, ve stejném počtu jako okvětní lístky vnitřního kruhu; prašníky 2–4pouzdré, nepohyblivé, otvírající se podélnou šterbinou; pylová zrna trikolpátní, z polárního pohledu trojúhelníkovitá se stranami vmáčklými, na povrchu s velmi drobnými bradavkami; semeník srůstající s češulí, spodní, s 1–3 zárodečnými vaky; čnělka obvykle nitkovitá, blizna hlavatá. Plod nepravá bobule, lepkavá vrstva vznikající z češule většinou vně cévních svazků. Endosperm bez chlorofylu. – Asi 65 rodů s přibližně 900 druhy, těžiště rozšíření v jv. Asii a v tropech a subtropích obou polokoulí.

Poznámka: Na vzniku nepravé bobule se podílí také pletivo češule. Nevytvářejí se typická vajíčka, zárodky se vyvíjejí volně v parenchymatickém pletivu; nevznikají tedy pravá semena, ale útvary jim velmi podobné (a v textu jako semena označované) s tvrdým povrchem.

1. *Loranthus* JACQ. – ochmet

Loranthus JACQUIN Enum. Stirp. Vindob. 55, 230, 1762, nom. cons.

Lit.: WANGERIN W. et BUXBAUM F. (1937): Loranthaceae. In: KIRCHNER O. et al., Lebensgeschichte der Blütenpflanzen Mitteleuropas 2/1:1147–1190. Stuttgart.

Asi 450–500 druhů, parazitujících převážně na dvouděložných dřevinách. Těžiště rozšíření v tropech Starého světa, v Evropě jediný druh. – Entomogam. Zoochor.

1. *Loranthus europaeus* JACQ. – ochmet evropský Tab. 110/1

Loranthus europaeus JACQUIN Enum. Stirp. Vindob. 55, 1762.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 605. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 667. – Extra fines: DÖRFLER

Herb. Norm., no 3930. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 2091. – Fl. Hung. Exs., no 31. – Fl. Olten. Exs., no 207. – Fl. Rom. Exs., no 948. – SCHULTZ Herb. Norm., no 2190.

Dvoudomé kulovité rostliny až 80 cm v průměru. Haustorium zprvu nerozvětvené, rozrůstající se v kambiu a v mladém dřevu hostitele.

*) Zpracoval K. Kubát